

УДК 347.9

Олена Коротун,кандидат юридичних наук,
суддя Київського апеляційного господарського суду

ЧИ ПОТРІБЕН ДИСЦИПЛІНАРНИЙ СУД У СПРАВАХ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ УКРАЇНИ?

У статті розглядаються окремі проблеми нормативного регулювання процедури розгляду правових конфліктів професійних суддів за місцем їх роботи. Аналізується зарубіжний досвід функціонування дисциплінарних судів Німеччини, в т. ч. у випадках переведення судді в інтересах правосуддя.

Ключові слова: *судова влада, дисциплінарний суд, відповідальність, переведення, звільнення, самоврядування.*

Загальновідомо, що судову владу реалізують професійні судді шляхом здійснення правосуддя. З огляду на відносно невеликий склад суддівського корпусу у порівнянні, наприклад, з державними службовцями в органах виконавчої влади та з урахуванням особливості реалізації судової влади, а саме: вирішення правових конфліктів не лише в сфері приватних інтересів, а й у публічно-правових відносинах, що може призвести до суттєвих обмежень суб'єктів владних повноважень і т. і., суддя має бути з боку держави забезпечений гарантіями, які б сприяли його професійній діяльності та унеможливили пряме чи опосередковане позапроцесуальне втручання у конкретних справах.

Невипадково в демократичних державах статус суддів прописаний в законодавстві досить детально і стосується він всіх аспектів не лише роботи професійного судді, а й вирішення правових конфліктів у суддівському корпусі. Цей аспект особливо важливий, оскільки професійний суддя не може належати до профспілок, а отже, розраховувати на їх підтримку у правових конфліктах за місцем роботи не може. З іншого боку, організаційні форми суддівського самоврядування не ставлять за мету вирішення правових конфліктів суддів у той чи інший спосіб тощо.

В науковій літературі зазначається, що на сьогодні залишаються недостатньо дослідженими різні аспекти статусу суддів, а власне розуміння статусу судді штучно звужено [1]. З іншого боку, справделиве твердження про те, що з прий-

няттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судова реформа не завершилась [2]. Не вичерпується проблема правових конфліктів суддів рамками діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС) України, Вищої ради юстиції. В цьому контексті спробуємо виявити окремі проблеми нормативного регулювання процедур вирішення правових конфліктів професійних суддів в Україні та шляхи їх подолання.

На нашу думку, актуальність проблеми правових конфліктів за місцем роботи судді має включати: 1) всі аспекти дисциплінарної відповідальності судді; 2) переведення судді; 3) недійсності призначення; 4) звільнення.

Суддя місцевого чи апеляційного суду може оскаржити рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про притягнення його до дисциплінарної відповідальності до Вищої ради юстиції або Вищого адміністративного суду України. За умов більшості суддів у складі Вищої ради юстиції запропонований законодавцем шлях оскарження рішення ВККС цілком узгоджується з існуючою практикою в європейських державах і є демократичним з огляду на спосіб формування цієї інституції. Виникає питання про обґрунтованість визначення в ст. 89 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» юрисдикції Вищого адміністративного суду України як суду, який має розглядати правовий конфлікт ВККС і конкретного професійного судді. Загальновідомо, що судді обіймають посади безстроково, крім суддів Конституційного Суду України та суддів, які признача-

ються на посаду судді вперше. Отже, не важко уявити, що декілька суддів Вищого адміністративного суду на весь строк своїх повноважень будуть вирішувати подальшу професійну долю потенційно майже всього суддівського корпусу України. Це цілком реально, оскільки апеляційне оскарження рішення в цих справах не передбачено. В цьому контексті виникає питання про свідомий наступ на гарантії незалежності і недоторканності суддів або прикору помилку законодавця. (Як альтернативу можна запропонувати оскарження до Верховного Суду України).

Як зазначалось, проблеми правових конфліктів за місцем роботи судді мають включати регламентацію оскарження переведення судді. На сьогодні це питання не можна віднести до проблемних, оскільки існують глибші проблеми судового управління, але, як не парадоксально, їх вирішення призведе до виникнення правових конфліктів у сфері переведення суддів. Ілюстрацією правомірності цієї тези може слугувати результат порівняльного аналізу національного і зарубіжного законодавства в сфері переведення суддів. В європейських демократичних країнах багато років існує інститут переведення суддів в інтересах правосуддя. Інакше кажучи, з урахуванням навантаження на суддів у тому чи іншому регіоні держави та задля реалізації гарантії розгляду справи у розумні строки, судді командуються до інших судів.

Одночасно інститут переведення суддів в інтересах правосуддя, наприклад за «Німецьким законом про суддів» (Deutsches Richtergesetz — DriG) передбачає здійснення владним органом стосовно судді й інших процедур без його згоди [3]. Так, під переведенням в інтересах правосуддя (§31 вказаного Закону) слід розуміти, що призначений довічно суддя або суддя на певний час може бути переведений на іншу посаду з тим самим кінцевим основним окладом або у тимчасову відставку, або у відставку, якщо факти, які мають місце за межами його суддівської діяльності, нагально вимагають заходу такого характеру з тим, щоб попередити заподіяння тяжкої шкоди правосуддю. Характерно, що вищенаведеним владним органом виступає суддівський дисциплінарний суд. Зокрема в §30 цього Закону встановлено, що пере-

ведення на іншу посаду та зняття з посади може здійснюватись лише на підставі судового рішення, що набуло законної сили. До переведення прирівнюється також, якщо суддя, який обіймає декілька суддівських посад, знімається з однієї з посад.

В Англії судова реформа 1971 р. створила триланкову систему суддів: вищої, середньої і нижчої ланки. Окружні судді виконують функції суддів у Суді корони, вони можуть бути направлені до судів графств, а також виконувати свої функції у Високому суді. Всі судді Апеляційного і Високого судів також можуть за необхідністю замінювати один одного. Рішення про направлення окружного судді до певного суду приймає лорд-канцлер без згоди такого судді. Кожен з суддів Апеляційного або Високого суду може лише за згодою виконувати функції судді в судах графств [4].

Відповідно до ст. 80 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» переведення судді з одного суду до іншого можливе лише за письмовою заявою судді. В цьому процесі задіяні служби ВККС України, адміністрації Президента України, власне сам Гарант Конституції. Переведення судді, обраного безстроково, до суду іншого рівня тієї самої судової спеціалізації здійснюється Верховною Радою України з дотриманням порядку, встановленого законами України для обрання судді. Різниця в оперативності вирішення питання переведення суддів не на користь вітчизняної практики, а інститут переведення в інтересах правосуддя взагалі законодавству невідомий.

У контексті вищевикладеного у авторки не виникає сумнівів у необхідності запровадження в законодавстві України інституту переведення в інтересах правосуддя, а питання лише у строках імплементації такої корисної новели. Так само ніхто з дослідників проблем добору осіб до суддівського корпусу не буде заперечувати існування диспропорції у забезпеченні суддівських кадрів за окремими регіонами України та у навантаженні на суддів судів однієї юрисдикції за регіонами та інстанціями.

Окреме питання реальної протидії корупції — це теж складова інституту переведення в інтересах правосуддя. Однак, на нашу думку, не можна запозичувати зарубіжний досвід у наведеній сфері, за-

буваючи про імплементацію механізму прийняття рішення в правових конфліктах судді на роботі. Європейський досвід підказує, що без створення спеціальних дисциплінарних судів у справах суддів цивілізоване (з правом на апеляцію) вирішення правових конфліктів професійних суддів України неможливе. На сучасному етапі економічного розвитку України було б доцільно не створювати окрему ланку дисциплінарних судів, а в складі Вищого адміністративного суду України утворити центральний суд у справах професійних суддів. Регіональні дисциплінарні суди у справах професійних суддів створити при відповідних апеляційних судах адміністративної юрисдикції. Формування системи дисциплінарних судів здійснювати шляхом обрання на певний строк суддів на конференціях суддів відповідних судів.

Можливо запозичити досвід судової реформи в Англії в другій половині ХХ ст.,

коли за Законом 1970 р. «Про здійснення правосуддя» і Законом 1971 р. «Про суди» Високий суд і Суд корони проводять власні засідання по всій території країни коли і де це необхідно [5]. За таким принципом можна організувати єдиний дисциплінарний суд у справах професійних суддів України.

Ротацію суддів здійснювати щорічно не більше чверті складу відповідного суду. Повноваження цих судів — окреме і складне питання, але ці питання необхідно обговорювати вже сьогодні в судівському співтоваристві з урахуванням практичної діяльності таких судів у європейських державах. На наше переконання, запровадження системи дисциплінарних судів у справах суддів України — це реальна гарантія незалежності судді. В іншому випадку питання правових конфліктів професійних суддів на роботі будуть і далі вирішувати квазісудові органи.

ПРИМІТКИ

1. Брынцев В. Д. Теория и практика управления судом в правовом государстве : монография / В. Д. Брынцев. — К. : Юринком Інтер, 2010. — С. 87.
2. Судострій України : підручник / С. В. Ківалов, Ю. С. Полянський, М. В. Косюта, В. В. Долежан ; за ред. С. В. Ківалова. — К. : Юринком Інтер, 2011. — С. 110.
3. Законодавство про судовий устрій та статус суддів в Німеччині : зб. матер. — К. : Німецький Фонд міжнародного правового співробітництва, 2007. — С. 64—104.
4. Апарова Т. В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия, Уэльс, Шотландия / Т. В. Апарова. — М. : Ин-т международного права и экономики ; Триада, Лтд, 1996. — С. 20.
5. Там само.

Коротун Елена. Нужен ли дисциплинарный суд по делам профессиональных судей Украины?

В статье рассматриваются отдельные проблемы нормативного регулирования процедуры рассмотрения правовых конфликтов профессиональных судей по месту их работы. Анализируется зарубежный опыт функционирования дисциплинарных судов Германии, в т. ч. в случаях перевода судьи в интересах правосудия.

Ключевые слова: *судебная власть, дисциплинарный суд, ответственность, перевод, увольнение, самоуправление.*

Korotun Olena. Do I need a disciplinary court for professional judges of Ukraine?

The article deals with some problems of regulatory review procedures and legal conflicts of professional judges in their place of work. Analyze the functioning of the international experience of disciplinary courts in Germany, including in cases of transfer of a judge in the interest of justice.

Key words: *the judiciary, disciplinary court, liability, transfer, dismissal, self-government.*